

Liidetud kohtuasjad C-89/10 ja C-96/10

Q-Beef NV

versus

Belgia riik

ja

Frans Bosschaert

versus

Belgia riik jt

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud rechtbank van eerste aanleg te Brussel)

Liidu õigusega vastuolus olevad siseriiklikud maksud – Rahastamise tugisüsteemi ja liidu õigusega vastolus oleva maksusüsteemi alusel tehtud maksed – Kord, mis asendatakse uue, liidu õigusega kooskõlas olevaks peetava korraga – Alusetult tehtud maksete tagastamine – Võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtted – Aegumistähtaja kestus – Dies a quo – Nõuded riigi ja eraõigusliku isiku vastu – Erinevad tähtajad

Kohtuotsuse kokkuvõte

1. *Liidu õigus – Vahetu õigusmõju – Liidu õigusega vastuolus olevad siseriiklikud maksud – Tagastamine – Üksikasjalikud eeskirjad – Siseriikliku õiguse kohaldamine – Siseriiklikus õiguses kehtestatud aegumistähtajad*
2. *Liidu õigus – Vahetu õigusmõju – Liidu õigusega vastuolus olevad siseriiklikud maksud – Tagastamine – Üksikasjalikud eeskirjad – Siseriikliku õiguse kohaldamine – Siseriiklikus õiguses kehtestatud aegumistähtaeg, mis on pikem maksete tagasinõudmiseks vahendajana tegutsenud eraõiguslikult isikult kui aegumistähtaeg, mida kohaldatakse riigile – Vastuvõetavus – Tingimus*
3. *Eelotsuse küsimused – Tõlgendamine – Tõlgendatavate kohtuotsuste ajaline mõju – Tagasiulatuv jõud – Otsus, milles tuvastatakse, et siseriiklike õigusnormide tagasiulatuv mõju on vastuolus liidu õigusega*

(ELTL artikkel 267)

1. Liidu õigusega ei ole vastuolus riigi vastu esitatavatele nõuetele ette nähtud viieaastane aegumistähtaeg hagidele, mis puudutavad selliste maksude tagastamist, mis on liikmesriigile „segatüüpi abi? ja maksusüsteemi” alusel liidu õigusnormidega vastuolus tasutud.

Nimelt säilib liidu õigusega vastuolus sisse nõutud maksude tagastamist käsitlevate ühtlustatud õigusnormide puudumisel liikmesriikidel õigus kohaldada siseriiklikus õiguskorras ette nähtud menetlusreegleid, eeskätt aegumistähtaegu reguleerivaid sätteid, tingimusel et nad järgivad samaväärsuse ja tõhususe põhimõtteid.

Ent samaväärsuse põhimõtet ei ole rikutud, kuna viieaastane aegumistähtaeg kohaldub kõigile

asjaomase liikmesriigi vastu esitatud võlanõuetele ja selle kohaldatavus ei sõltu sellest, kas need nõuded tulenevad siseriiklike õigusnormide või liidu õigusnormide rikkumisest, mis tuleb kindlaks teha siseriiklikul kohtul. Mis puudutab tõhususe põhimõtet, siis liidu õigusega on kooskõlas see, kui nii huvitatud isiku kui ka asjaomast haldusorganit kaitsva õiguskindluse huvides määratakse õiguskaitsevahendi kasutamise osas kindlaks mõistlik õigust lõpetav tähtaeg. Nimelt ei muuda sellised tähtajad liidu õiguskorra alusel antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks, isegi kui määratluse kohaselt toob nende tähtaegade möödumine kaasa algatatud menetluse osalise või täieliku lõpetamise.

(vt punktid 34–36, 38 ja resolutsiooni punkt 1)

2. Liidu õigusega ei ole vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mille kohaselt kehtestatakse isikule pikem aegumistähtaeg selleks, et nõuda maksete tagastamist vahendajana tegutsenud isikult, kellele ta maksed tasus ja kes need esimese isiku eest riigile tasus, samas kui ta oleks need maksed teinud otse riigile, oleks esimesele isikule kehtestatud aegumistähtaeg olnud lühem, mis kehtestab erandi alusetult makstud summade tagasimaksmist käsitlevatest liidu õigusnormidest, tingimusel et vahendajana tegutsevatel eraõiguslikel isikutel on võimalik tõhusalt nõuda riigilt tagasi tegelikult teiste eraõiguslike isikute eest tasutud summad.

(vt punkt 45 ja resolutsiooni punkt 2)

3. Euroopa Kohtu poolt pärast eelotsusetaotluse esitamist tehtud otsus, milles ta leidis, et asjaomaste siseriiklike õigusnormide tagasiulatuv mõju ei ole kooskõlas liidu õigusega, ei mõjuta siseriiklikus õiguskorras asjaomase riigi vastu esitatavate nõuete aegumistähtaja alguskuupäeva kindlaksmääramist.

Nimelt, esiteks kuulub aegumistähtaja kulgemise kindlaksmääramine põhimõtteliselt siseriikliku õiguse kohaldamisalasse. Teiseks ei ole eelotsusel mitte konstitutiivne, vaid üksnes deklaratiivne väärtus, mistõttu selle mõju avaldub põhimõtteliselt alates tõlgendatud normi jõustumisest. Seega ei ole liidu õigusega vastuolus see, kui siseriiklik ametiasutus tugineb mõistliku aegumistähtaja möödumisele, välja arvatud juhul, kui liikmesriigi ametiasutuste käitumine koostoides kehtestatud aegumistähtajaga jätab isiku täielikult ilma võimalusest panna oma õigused maksma liikmesriigi kohtus.

(vt punktid 47, 48, 51, 53 ja resolutsiooni punkt 3)

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

8. september 2011(*)

Liidu õigusega vastuolus olevad siseriiklikud maksud – Rahastamise tugisüsteemi ja liidu õigusega vastolus oleva maksusüsteemi alusel tehtud maksed – Kord, mis asendatakse uue, liidu õigusega kooskõlas olevaks peetava korraga – Alusetult tehtud maksete tagastamine – Võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtted – Aegumistähtaja kestus – Dies a quo – Nõuded riigi ja eraõigusliku isiku vastu – Erinevad tähtajad

Liidetud kohtuasjades C-89/10 ja C-96/10,

mille ese on Rechtbank van eerste aanleg te Brusseli (Belgia), 29. ja 12. jaanuari 2010. aasta otsustega esitatud eelotsusetaotlused, mis saabusid Euroopa Kohtusse 17. ja 22. veebruaril 2010, menetluses

Q-Beef NV (C-89/10)

versus

Belgia Kuningriik

ja

Frans Bosschaert (C-96/10)

versus

Belgia Kuningriik,

Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV,

Slachthuizen Goossens NV,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja esimees J.-C. Bonichot, kohtunikud L. Bay Larsen, C. Toader (ettekandja), A. Prechal ja E. Jarašiūnas,

kohtujurist: N. Jääskinen,

kohtusekretär: ametnik C. Strömholm,

arvestades kirjalikus menetluses ja 3. veebruari 2011. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- Q-Beef NV ja F. Bosschaert, esindaja: *advocaat* J. Arnauts-Smeets,
- **Vleesgroothandel** Georges Goossens en Zonen NV ja Slachthuizen Goossens NV, esindajad: *advocaat* A. D'Halluin ja *advocaat* F. Van Remoortel,
- Belgia valitsus, esindaja: J.-C. Halleux, keda abistasid *advocaat* Y. Vastersavendts ja *advocaat* E. Jacobowitz,
- Euroopa Komisjon, esindajad: S. Thomas ja H. van Vliet,

olles 26. mai 2011. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlused käsitlevad Belgia Kuningriigi õiguses kehtestatud viieaastase eri aegumistähtaaja kooskõla liidu õigusest tulenevate samaväärsuse ja tõhususe põhimõtetega ja

selle aegumistähtaja kulgemise alguse kindlaksmääramist.

2 Taotlused esitati esiteks Q?Beef NV (edaspidi „Q?Beef”) ja Belgia riigi vahelises vaidluses (C?89/10) ning teiseks F. Bosschaerti ja Belgia riigi ning Slachthuizen Georges Goossens en Zonen NV ja Vleesgroothandel Georges Goossens NV (edaspidi „Goossensi ettevõtted”) vahelises vaidluses (C?96/10) seoses õigusega kohaldada viieaastast aegumistähtaega Belgia riigi vastu esitatud hagidele, millega nõutakse tagasi maksed, mis tasuti Fonds de la santé et de la production des animaux’le (loomatervishoiu- ja loomakasvatusfond, edaspidi „fond”).

Õiguslik raamistik

Fondi käsitlevad siseriiklikud õigusnormid

1987. aasta õigusnormid

3 24. märtsi 1987. aasta loomatervishoiuseadus (*Moniteur belge*, 17.4.1987, lk 5788, edaspidi „1987. aasta seadus”) kehtestas loomahaiguste vastu võitlemise ning loomade tervise ja loomsete saaduste hügieeni ja kvaliteedi parandamisega seotud teenuste rahastamise korra (edaspidi „1987. aasta kord”). Selle seaduse artikli 2 kohaselt on seaduse eesmärk „võidelda loomahaigustega rahvatervise edendamiseks ja loomapidajate majandusolukorra parandamiseks”.

4 1987. aasta seaduse artikli 32 lõige 2 sätestab:

„Fond asub põllumajandusministeeriumi haldusalas [...]. Selle fondi eesmärk on osaleda loomahaiguste vastu võitlemise ning loomade tervise ja loomsete saaduste hügieeni ja kvaliteedi parandamisega seotud teenuste rahastamisega seotud hüvitiste, toetuste ja muude soodustuste maksmisel. Fond saab oma vahendid:

1. loomi kasvatavate või loomseid saadusi tootvate, töötlevate, transportivate, käitlevate, müüvate või turustavate füüsiliste või juriidiliste isikute kohustuslikest maksetest;

[...]

Kui kohustuslik makse nõutakse sisse loomi kasvatavatelt või loomseid saadusi tootvatelt, töötlevatelt, transportivatelt, müüvatelt või nendega kauplevatelt isikutelt, siis jäetakse see iga müügitehingu puhul müügiahela eelmiste lülide kanda kuni tootja tasandini välja.”

5 1987. aasta seaduse kohaselt on kuningal õigus kindlaks määrata kohustuslike maksete suurus ja nende sissenõudmise kord. 11. detsembri 1987. aasta kuninglik määrus, mis käsitleb loomatervishoiu- ja loomakasvatusfondi tehtavaid kohustuslikke makseid (*Moniteur belge*, 23.12.1987, lk 19317, edaspidi „1987. aasta määrus”), nägi alates 1. jaanuarist 1988 ette, et tapamajad ja eksportijad tasuvad kõnealuse fondi rahastamiseks kohustuslikus korras iga tapetud või eksporditud veise eest, iga tapetud vasika eest ja iga tapetud sea eest. Tapamajad ja eksportijad pidid jätma neile kehtestatud kohustuslikud maksed loomade tarnijate kanda, kes jätsid need omakorda müüjate ja tootjate kanda. Seadust ja 1987. aasta määrust on mitu korda muudetud. Kummastki aktist ei ole komisjonile EMÜ asutamislepingu artikli 93 lõike 3 (hilisem EÜ artikli 93 lõige 3, mis omakorda muutus EÜ artikli 88 lõikeks 3) nõuete kohaselt teatatud.

1998. aasta seadus

6 Komisjoni 7. mai 1991. aasta otsusega 91/538/EMÜ Belgia loomatervishoiu- ja loomakasvatusfondi kohta (EÜT L 294, lk 43) tunnistati 1987. aasta kord ühisturuga vastuolus olevaks ja 23. märtsi 1998. aasta seadusega, millega luuakse loomatervishoiu ning loomade ja loomsete saaduste kvaliteedi eelarvefond (*Moniteur belge*, 30.4.1998, lk 13469, edaspidi „1998.

aasta seadus”) kuulutati see kord kehtetuks ja asendati uut kohustuslike maksete süsteemi ette nägeva korraga (edaspidi „1998. aasta kord”), mis on tagasiulatuvalt kohaldatav 1. jaanuarist 1988, ja uue loomatervishoiu ning loomade ja loomsete saaduste kvaliteedi eelarvefondiga (edaspidi koos 1987. aasta eelarvefondiga „fond”). 1998. aasta kord erineb oluliselt 1987. aasta korrast, kuna see kehtestas imporditud loomadelt maksete tasumise kohustuse ja selle korra kohaselt ei tule eksporditud loomadelt makseid tasuda alates 1. jaanuarist 1997.

7 1998. aasta seaduse artiklis 5 on sätestatud, et fond saab oma vahendid muu hulgas kuninga poolt loomi kasvatavate või loomseid saadusi tootvatele, töötlevatele, transportivatele, käitlevatele, müüvatele või turustavatele füüsilistele või juriidilistele isikutele kehtestatud kohustuslikest maksetest.

8 1998. aasta seaduse artiklis 14 on kehtestatud maksete tasumise kohustus tapamajadele ja eksportijatele. Tasumisele kuuluvate maksete summad on erinevad sõltuvalt sellest, millise ajavahemiku eest nad tasumisele kuuluvad. See artikkel sätestab:

„Tapamajad ja eksportijad peavad fondi tasuma järgmisi kohustuslikke makse:

[...]

Kohustuslikke makseid kogutakse tootjatelt.

Makseid ei tule teha kodumaiste loomade eest. Need maksed ei kuulu tasumisele imporditud loomade eest. Neid makseid ei tule tasuda alates 1. jaanuarist 1997 eksporditud loomade eest.

Mis puudutab imporditud loomi, siis kohustuslikud maksed, mis alates 1. jaanuarist 1988 tasuti vastavalt [1987. aasta määrusele], mida muudeti 8. aprilli 1989. aasta, 23. novembri 1990. aasta, 19. aprilli 1993. aasta, 15. mai 1995. aasta, 25. veebruari 1996. aasta ja 13. märtsi 1997. aasta kuninglike määrustega, tagastati neile makse tasujatele, kes esitasid tõendi selle kohta, et nende poolt tasutud kohustuslikud maksed olid seotud imporditud loomadega, et nad ei saanud neid kohustuslikke makseid tootjatelt või et see makse tühistati ja et nad on kõik kohustuslikud maksed kodumaiste loomade eest, sealhulgas eksporditud tapaloomade ja eksporditud aretus- ja põllumajandusloomade eest tasunud täies ulatuses.”

9 1998. aasta seaduse artiklid 15 ja 16 kehtestavad maksete tasumise kohustuse sigalate käitamise eest vastutavatele isikutele ja piimatööstusettevõtjatele ning piimatoodete müügi loa omanikele.

10 1998. aasta seaduse artikli 17 teise lõigu kohaselt tasaarvestatakse nõuded, mis puudutavad 1987. aasta korra alusel tasutud makseid, automaatselt maksetega, mis tuli tasuda 1998. aasta korra alusel.

Siseriiklikud õigusnormid alusetult saadu tagastamise ja aegumise kohta

11 Belgia tsiviilseadustiku (edaspidi „tsiviilseadustik”) artikkel 1376 on sõnastatud järgmiselt:

„Isik, kes saab eksimuse tõttu või teadlikult eseme, millele tal puudub õigus, peab selle tagastama isikule, kellelt ta selle alusetult sai.”

12 Belgia tsiviilseadustiku artikli 2262a lõike 1 esimene lõik, mida on muudetud 10. juuni 1998. aasta seadusega, mis jõustus 27. juulil 1998, sätestab:

„Kõik võlaõiguslikud nõuded aeguvad kümne aasta jooksul.”

13 Tsiviilseadustiku artikli 2244, mis määratleb aegumistähtaja kulgemise katkemise peamised alused, näeb esimeses ja teises lõigus ette järgmist:

„Kohtukutse, täitmisteade või vara arestimise akt, mis on kätte toimetatud isikule, kellega seoses soovitakse aegumist vältida, toovad kaasa aegumistähtaja kulgemise katkemise.

Kohtukutse korral katkeb aegumistähtaja kulgemine kuni lõpliku otsuse kuulutamiseni.”

14 17. juuli 1991. aasta riigi finantshalduse seaduse (*Moniteur belge*, 21.8.1991, lk 17960, edaspidi „finantshalduse seadus”) artikli 100 lõige 1 sätestab:

„Järgmised nõuded on aegunud ja kuuluvad kehtvalt riigile, ilma et see piiraks aegumist muude õigus- või haldusnormide või kokkuleppe alusel:

1. nõuded, mida ei ole õigus- või haldusnormide kohaselt esitatud viie aasta jooksul alates selle eelarveaasta 1. jaanuarist, mille kestel need tekkisid;

[...]”

15 Finantshalduse seaduse artikkel 101 sätestab:

„[...] hagi kohtule esitamisel peatub aegumine kuni lõpliku otsuse kuulutamiseni”.

16 Tagatise realiseerimise hagi aegumise kohta näeb tsiviilseadustiku artikkel 2257 ette järgmist:

„Aegumistähtaeg hakkab kulgema:

[...]

tagatise realiseerimise hagi puhul alates sellest, kui põhinõuet ei ole rahuldatud;

[...]”

Menetlus komisjonis

17 Asutamislepingu artiklis 93 sätestatud korra alusel leidis komisjon oma otsuses 91/538, et 1987. aasta kord on ühisturuga kokkusobimatu EMÜ artikli 92 (hiljem EÜ asutamislepingu artikkel 92, mis omakorda pärast muudatusi muutus EÜ artikliks 87) tähenduses ja et seetõttu ei või seda enam kohaldada, kuna kohustuslikke makseid tuleb loomade tapmisel tasuda ka teistest liikmesriikidest pärit loomadelt ja toodetelt.

18 Belgia Kuningriik teatas 7. detsembri 1995. aasta ja 20. mai 1996. aasta kirjaades asutamislepingu artikli 93 lõike 3 kohaselt selliste meetmete eelnõust, millega tunnistatakse kehtetuks 1987. aasta kord ja asendatakse see uue korraga.

19 See seaduseelnõu, mis võeti 1998. aastal seadusena vastu, nägi eeskätt ette lahenduse imporditud loomade maksustamiseks, mis oli ajendanud komisjoni otsuses 91/538 tunnistama 1987. aasta korra ühisturuga kokkusobimatuks.

20 See seaduseelnõu tunnistati komisjoni 30. juuli 1996. aasta otsusega riigiabi lubamise kohta EÜ asutamislepingu artiklite [87] ja [88] alusel (EÜT 1997 C 1, lk 2) ühisturuga kokkusobivaks.

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

Kohtuasi C-89/10

21 Q?Beef on Belgia ettevõtja, kes tegeleb loomakaubandusega, eeskätt ekspordib loomi. Loomade ekspordiga seoses tegi ta Belgia riigile fondi käsitlevate õigusnormide alusel mitmeid makseid. Seega väidab ta, et tegi ajavahemikus jaanuarist 1993 kuni aprillini 1998 makseid kogusummas 137 164 eurot, mille tagastamist ta Belgia riigilt taotles.

22 Pärast Euroopa Kohtu 21. oktoobri 2003 otsust liidetud kohtuasjades C?261/01 ja C?262/01: van Calster (EKL 2003, lk I?12249), milles sedastati, et 1998. aasta seadusele ei saa tagasiulatuvalt tugineda sellise ajavahemikus osas, mis järgneb komisjoni otsusele, millega komisjon tunnistas selle seaduse eelnõu ühisturuga kokkusobivaks, esitas Q?Beef 2. aprillil 2007 Rechtbank van eerste aanleg te Brusselile Belgia riigi vastu nende maksete tagasisaamiseks hagi.

23 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul hakkas Q?Beefil Belgia riigi vastu oleva nõude viieaastane aegumistähtaeg riigi finantshalduse kodifitseeritud seaduse artikli 100 punkti 1 kohaselt kulgema selle eelarveaasta 1. jaanuaril, mille vältel nõue tekkis, käesoleval juhul 1998. aasta seaduse jõustumise aastal ehk 1. jaanuaril 1998, kuna selle seadusega nähti ette tasaarveldus uue korra alusel saadaolevate summade ja selle korra alusel, mis kohaldus 1987. aasta korra alusel tehtud maksete vahel, ning aegumistähtaeg lõppes 2002. aasta 31. detsembri südaööl. Kuna hagiavalduse sai Belgia riik kätte 2. aprillil 2007, oli Q?Beefi nõue Belgia riigi vastu Belgia õiguse kohaselt aegunud. Kohus on seisukohal, et vastupidi Q?Beefi väidetele on eespool viidatud kohtuotsusel van Calster jt siseriikliku õiguse suhtes üksnes deklaratiivne mõju ning selle tõttu ei hakka aegumine kulgema.

24 Neil asjaoludel otsustas Rechtbank van eerste aanleg te Brussel menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas liidu õigus takistab siseriiklikul kohtul kohaldada siseriiklikus õiguskorras riigi vastu esitatavate nõuete puhul ette nähtud viieaastast aegumistähtaega hagidele, mis puudutavad selliste maksude tagastamist, mis on liikmesriigile makstud segatüüpi abi- ja maksusüsteemi alusel, mis osutus mitte ainult osaliselt õigusvastaseks, vaid ühtlasi liidu õigusega osaliselt kokkusobimatuks, kusjuures maksud on tasutud enne seda, kui jõustus uus abi- ja kohustuslike maksete süsteem, millega asendati esimene süsteem ja mis tunnistati komisjoni lõpliku otsusega liidu õigusega kokkusobivaks, välja arvatud juhul, kui kõnealused maksed kehtestatakse tagasiulatuvalt perioodi eest, mis eelneb asjaomase otsuse tegemise päevale?

2. Kas liidu õigus takistab liikmesriigil edukalt tuginemast tema jaoks võrreldes siseriiklike üldnormidega eriti soodsatele siseriiklikele aegumistähtaegadele, et kaitsta ennast menetluses, mille tema vastu on isik oma EÜ asutamislepingust tulenevate õiguste kaitseks algatanud sellise juhtumi raames, millele liikmesriigi kohus viitab ja milles eriti soodsad siseriiklikud aegumistähtajad toovad kaasa olukorra, kus selliste maksude tagasinõudmine, mis on tasutud mitte ainult osaliselt õigusvastase, vaid ka liidu õigusega kokkusobimatu segatüüpi abi- ja maksusüsteemi alusel, muutub võimatuks, kuigi vastuolu ühenduse õigusega tuvastas Euroopa Ühenduste Kohus alles pärast kõnealuste eriti soodsate siseriiklike aegumistähtaegade möödumist, olenemata sellest, et õigusvastasus oli olemas juba varem?”

Kohtuasi C-96/10

25 F. Bosschaert on põllumajandustootja, kes tegi ajavahemikus 1989–1996 Goossens ettevõtetele enda nimel tapetud loomade eest fondile määratud makseid. F. Bosschaert tasus

maksed Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV?le, kes omakorda edastas need Vleesgroothandel Georges Goossens NV?le, kes maksis need fondile. F. Bosschaert nõuab nende maksete tagastamist kogusummas 38 842,46 eurot põhjendusel, et need on temalt õigusvastaselt sisse nõutud, kuna asjassepuutuvad õigusnormid on liidu õigusega vastuolus.

26 Pärast kohtuotsuse van Calster jt kuulutamist esitas F. Bosschaert Rechtbank van eerste aanleg te Brusselile 31. juulil 2007 Belgia riigi vastu hagi esiteks selliste alusetult makstud summade tagasisaamiseks ja teise võimalusena Goossens ettevõtete vastu, kui tema kaebust Belgia riigi vastu ei rahuldata.

27 Goossensi ettevõtete poolt 21. novembril 2007 selle menetlusega seoses esitatud seisukohtades esitasid need ettevõtjad kaks seotud nõuet Belgia riigi vastu, esiteks tagatise realiseerimise hagi juhuks, kui neilt mõistetakse välja F. Bosschaertilt sisse nõutud maksed, ja teiseks nende endi poolt fondile tasutud maksete tagastamise nõue.

28 Nagu ka kohtuasjas C-89/10, väidab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Belgia õigusnormide kohaselt on F. Bosschaerti ja Goossens ettevõtete poolt Belgia riigi vastu esitatud hagi aegunud. Kohus leiab ka, et vastupidi sellele, mida väidavad F. Bosschaert ja Goossens ettevõtted, on eespool viidatud kohtuotsus van Calster jt on puhtdeklaratiivne ning sellest ei tulene tehtud maksete alusetus, kuna selles on piirdutud tõdemisega, et maksud olid õigusvastased, sest need olid kehtestatud tagasiulatuvalt.

29 Seevastu, kuna F. Bosschaerti poolt Goossensi ettevõtete vastu esitatud hagid liigitati „võlaõiguslikeks nõueteks”, aeguvad need kümne aasta möödudes. Kuna see tähtaeg kehtestati eraõiguslike isikute vahelistele vaidlustele 10. juuni 1998. aasta seadusega, millega muudeti tsiviilseadustikku, hakkas see kulgema alles 27. juulil 1998, mis on selle seaduse jõustumise kuupäev. Järelikult ei olnud 31. juulil 2007, mil hagid esitati, aegumistähtaeg veel kulgema hakanud. Mis puudutab Goossensi ettevõtete poolt Belgia riigi vastu 21. novembril 2007 esitatud tagatise realiseerimise hagisid, siis need ei ole *a fortiori* aegunud, kuna need järgnevad hagidele, mille F. Bosschaert esitas juulis 2007.

30 Neil asjaoludel otsustas Rechtbank van eerste aanleg te Brussel menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule kolm eelotsuse küsimust, millest esimene ja kolmas on identsed vastavalt kohtuasjas C-89/10 esitatud eespool viidatud esimese ja teise küsimusega, mis on ära toodud käesoleva otsuse punktis 24 ja millest teine küsimus on sõnastatud järgmiselt:

„Kas olukorras, kus liikmesriik paneb maksude tasumise kohustuse isikule, kes omakorda on kohustatud jätma maksud teiste isikute kanda, kellega ta on kaubandussuhetes valdkonnas, mille jaoks on liikmesriik ette näinud segatüüpi abi- ja maksusüsteemi, mis aga hiljem osutus mitte ainult osaliselt õigusvastaseks, vaid ka liidu õigusega osaliselt kokkusobimatuks, on liidu õigusega vastuolus see, kui siseriiklikes õigusnormides on kõnealuste isikute poolt liikmesriigi vastu liidu õigusega vastuolus olevate maksete tagastamise nõuete aegumisele ette nähtud lühem tähtaeg kui see, mis on ette nähtud samade maksete tagasinõudmiseks vahendajana tegutsenud eraõiguslikult isikult, mistõttu see vahendaja võib sattuda olukorda, milles tema vastu esitatud nõue ei ole aegunud, küll aga on aegunud nõue liikmesriigi vastu, ja seega võivad teised turuosalisel esitada nõude kõnealuse vahendaja vastu ja ta peab esitama vajaduse korral tagatise realiseerimise nõude liikmesriigi vastu, kuid makseid, mis ta ise tasus vahetult liikmesriigile, ei saa ta liikmesriigilt tagasi nõuda?”

31 Euroopa Kohtu presidendi 6. aprilli 2010. aasta määrusega liideti kohtuasjad C-89/10 ja C-96/10 kirjalikuks ja suuliseks menetlemiseks ning kohtuotsuse tegemiseks.

Eelotsuse küsimused

Sissejuhatavad märkused

32 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb juhul, kui vastav regulatsioon liidu tasandil puudub, määrata pädevad kohtud ja nende kohtuasjade menetlemise kord, mille eesmärk on tagada isikutele liidu õigusest tulenevate õiguste kaitse, kindlaks liikmesriikide siseriiklike õigusnormidega, kusjuures selline kord ei tohi esiteks olla ebasoodsam kui samalaadsete siseriiklike kaebuste jaoks ettenähtu (võrdväarsuse põhimõte) ning teiseks ei tohi see muuta liidu õiguskorraga antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte) (vt eelkõige 19. mai 2011. aasta otsus kohtuasjas C?452/09: Iaia jt, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata, punkt 16 ja seal viidatud kohtupraktika).

Esimene küsimus liidetud kohtuasjades C?89/10 ja C?96/10

33 Selle küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas liidu õigusega on sellistel nagu põhikohtuasjas aset leidnud asjaoludel vastuolus siseriiklikus õiguses riigi vastu esitatavatele nõuetele ette nähtud viieaastane aegumistähtaeg hagidele, mis puudutavad selliste maksude tagastamist, mis on liikmesriigile „segatüüpi abi- ja maksusüsteemi” alusel liidu õigusnormidega vastuolus tasutud.

34 Sellega seoses tuleb meelde tuletada, et liidu õigusega vastuolus sisse nõutud maksude tagastamist käsitlevate ühtlustatud õigusnormide puudumisel säilib liikmesriikidel õigus kohaldada siseriiklikus õiguskorras ette nähtud menetlusreegleid, eeskätt aegumistähtaegu reguleerivaid sätteid, tingimusel et nad järgivad samaväärsuse ja tõhususe põhimõtteid.

35 Käesolevas asjas näib, et samaväärsuse põhimõtet ei ole rikutud, kuna viieaastane aegumistähtaeg kohaldub kõigile Belgia riigi vastu esitatud võlanõuetele ja selle kohaldatavus ei sõltu sellest, kas need nõuded tulenevad siseriiklike õigusnormide või liidu õigusnormide rikkumisest, mis tuleb kindlaks teha siseriiklikul kohtul.

36 Seoses tõhususe põhimõttega on Euroopa Kohus tunnistanud liidu õigusega kooskõlas olevaks selle, kui nii huvitatud isiku kui ka asjaomast haldusorganit kaitsva õiguskindluse huvides määratakse õiguskaitsevahendi kasutamise osas kindlaks mõistlik õigust lõpetav tähtaeg. Nimelt ei muuda sellised tähtajad liidu õiguskorra alusel antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks, isegi kui määratluse kohaselt toob nende tähtaegade möödumine kaasa algatatud menetluse osalise või täieliku lõpetamise (vt eespool viidatud kohtuotsus Iaia jt, punkt 17 ja seal viidatud kohtupraktika). Näiteks siseriiklikus õiguses kehtestatud kolmeaastast aegumistähtaega peeti mõistlikuks (vt selle kohta 15. aprilli 2010. aasta otsus kohtuasjas C?542/08: Barth, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata, punkt 29).

37 Põhikohtuasjades, nagu nähtub ka eelotsusetaotlustest, ei ole vaidlust selles, et kohaldatav aegumistähtaeg on viis aastat, mida ei saa pidada – välja arvatud siis, kui Euroopa Kohtule tehakse teatavaks erilised asjaolud – tõhususe põhimõttega vastuolus olevaks.

38 Seega tuleb liidetud kohtuasjades C?89/10 ja C?96/10 esitatud esimesele küsimusele vastata, et liidu õigusega ei ole sellistel nagu põhikohtuasjas aset leidnud asjaoludel vastuolus riigi vastu esitatavatele nõuetele ette nähtud viieaastane aegumistähtaeg hagidele, mis puudutavad selliste maksude tagastamist, mis on liikmesriigile „segatüüpi abi- ja maksusüsteemi” alusel liidu õigusnormidega vastuolus tasutud.

39 Selle küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas liidu õigusega on sellistel nagu põhikohtuasjas aset leidnud asjaoludel vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mille kohaselt kehtestatakse isikule pikem aegumistähtaeg selleks, et nõuda maksete tagastamist vahendajana tegutsenud isikult, kellele ta maksed tasus ja kes need esimese isiku eest riigile tasus, samas kui ta oleks need maksed teinud otse riigile, oleks esimesele isiku hagile kehtestatud aegumistähtaeg olnud lühem.

40 Käesolevas asjas aegusid F. Bosschaerti ja Goossens ettevõtete poolt riigi vastu esitatud tagasimaksmise nõuded eelotsusetaotluse esitanud kohtu väitel konkreetselt riigi vastu esitatud võlanõuetele kehtestatud viieaastase aegumistähtaja tõttu, samas kui F. Bosschaerti nõue nimetatud ettevõtete vastu ei aegunud, kuna see esitati alusetult tasutud summade tagastamise nõuetele kehtestatud kuueaastase aegumistähtaja jooksul.

41 Selles küsimuses tuleb veel meelde tuletada, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt ei ole liidu õigusega liikmesriigil keelatud tugineda hagide korral, millega nõutakse ühenduse õigusega vastuolus olevate maksete tagastamist, kolmeaastasele siseriiklikule aegumistähtajale, mis kaldub kõrvale eraõiguslike isikute suhtes kehtivast alusetult saadu tagastamise hagi esitamise üldisest korrast, milles on ette nähtud soodsam tähtaeg, kui kõnealune aegumistähtaeg on ühtemoodi kohaldatav nende maksete tagastamise hagidele, mis põhinevad liidu õigusel, kui ka neile, mis põhinevad siseriiklikul õigusel (vt 15. septembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-231/96: Edis, EKL 1998, lk I-4951, punkt 39, 15. septembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-260/96: Spac, EKL 1998, lk I-4997, punkt 23, ja 10. septembri 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-216/99 ja C-222/99: Prisco ja CASER, EKL 2002, lk I-6761, punkt 70).

42 Lisaks on aegumistähtaegade ülesanne üldiselt tagada õiguskindlus, mis kaitseb nii maksukohustuslast kui ka asjaomaseid ametiasutusi (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Edis, punkt 35, ja 28. oktoobri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-367/09: SGS Belgium jt, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata, punkt 68). Euroopa Kohus asus ka seisukohale, et samaväärsuse põhimõtet ei ole rikutud, kui siseriiklikus õiguses on väidetavalt maksuhaldurile kehtestatud soodsam aegumistähtaeg kui eraõiguslikule isikule määratud aegumistähtaeg (vt selle kohta 8. mai 2008. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-95/07 ja C-96/07: Ecotrade, EKL 2008, lk I-3457, punktid 49–54).

43 Seevastu on tõhususe põhimõtet rikutud juhul, kui Goossensi ettevõtetel ei oleks olnud ei õigust saada tagasi asjaomaseid makseid viieaastase tähtaja jooksul ega pärast selle aegumistähtaja lõppemist F. Bosschaerti poolt nende ettevõtete vastu alusetult tasutud summa tagasisaamiseks esitatud hagi võimalust omakorda riigi vastu nõuet esitada, nii et riigile omistatavad alusetult tasutud summade maksmise tagajärjed jääks üksnes nende ettevõtete kanda.

44 Kuid kui põhikohtuasjas – eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul ja vastupidi sellele, mida väidab Belgia valitsus oma kirjalikes märkustes – kohustatakse Goossensi ettevõtteid alusetult saadud maksed F. Bosschaertile tagastama, võiksid nad need summad riigilt tagasi nõuda, esitades mitte alusetult saadu tagastamise hagi, kuna selle esitamise tähtaeg on viie aastaga aegunud, vaid isikliku kohustusega seotud tagatise realiseerimise hagi. Nimelt ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates Goossensi ettevõtete poolt 21. novembril 2007 Belgia riigi vastu esitatud garantiinõue aegunud.

45 Järelikult tuleb kohtuasjas C-96/10 esitatud teisele küsimusele vastata, et liidu õigusega ei ole sellistel nagu põhikohtuasjas aset leidnud asjaoludel vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mille

kohaselt kehtestatakse isikule pikem aegumistähtaeg selleks, et nõuda maksete tagastamist vahendajana tegutsenud isikult, kellele ta maksed tasus ja kes need esimese isiku eest riigile tasus, samas kui ta oleks need maksed teinud otse riigile, oleks esimesele isikule kehtestatud aegumistähtaeg olnud lühem, mis kehtestab erandi alusetult makstud summade tagasimaksmist käsitlevatest liidu õigusnormidest, tingimusel et vahendajana tegutsevatel eraõiguslikel isikutel on võimalik tõhusalt nõuda riigilt tagasi tegelikult teiste eraõiguslike isikute eest tasutud summad.

Kohtuasjas C-89/10 esitatud teine küsimus ja kohtuasjas C-96/10 esitatud kolmas küsimus

46 Selle küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas mõjutab Euroopa Kohtu poolt pärast eelotsusetaotluse esitamist kuulutatud otsuses tehtud järeldus, et asjaomase siseriikliku õigusnormi tagasiulatuv jõud on vastuolus liidu õigusega, siseriiklikus õiguses riigi vastu esitatud nõuetele ette nähtud aegumistähtaaja kulgemise algust.

47 Esiteks tuleb täpsustada, nagu märgib kohtujurist oma ettepaneku punktis 55, et aegumistähtaaja kulgemise kindlaksmääramine kuulub põhimõtteliselt siseriikliku õiguse kohaldamisalasse. Nimelt ei mõjuta väljakujunenud kohtupraktika kohaselt Euroopa Kohtu poolt liidu õiguse rikkumise tuvastamine põhimõtteliselt aegumistähtaaja algust (vt eespool viidatud kohtuotsus *laia jt*, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika).

48 Teiseks, vastupidi sellele, mida väidavad põhikohtuasja hagejad ja kooskõlas väljakujunenud kohtupraktikaga ei ole eelotsusel mitte konstitutiivne, vaid üksnes deklaratiivne väärtus, mistõttu selle mõju avaldub põhimõtteliselt alates tõlgendatud normi jõustumisest (vt 12. veebruari 2008. aasta otsus C-2/06: *Kempter*, EKL 2008, lk I-411, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

49 Mis puudutab aegumistähtaaja alguskuupäeva, siis on tõsi, et Euroopa Kohtu otsuse järgi ei saa kohustusi rikkunud liikmesriik kuni direktiivi nõuetekohase ülevõtmiseni tugineda asjaolule, et hagi, mille eraõiguslik isik on selle direktiivi sätetest talle tulenevate õiguste kaitseks liikmesriigi vastu esitanud, on aegunud, sest siseriiklik hagi esitamise tähtaeg saab hakata kulgema alles nõuetekohase ülevõtmise hetkest alates (vt 25. juuli 1991. aasta otsus kohtuasjas C-208/90: *Emmott*, EKL 1992, lk I-4269, punkt 23).

50 Euroopa Kohus on siiski pärast eespool viidatud kohtuotsuse *Emmot* tegemist välja kujunenud kohtupraktikas möönnud, et kohustusi rikkunud liikmesriik võib tugineda kohtumenetluses õigust lõpetavatele tähtaegadele, isegi kui nõuete esitamise kuupäeval ei ole kõnealune direktiiv veel nõuetekohaselt üle võetud, ja otsustas, et kohtuotsuses *Emmott* antud lahendus oli põhjendatud selle kohtuasja eriomaste asjaoludega, kuna õigust lõpetav tähtaeg võttis lõpptulemusena põhikohtuasja hagejalt igasuguse võimaluse kaitsta talle direktiivist tulenevat õigust (vt eespool viidatud kohtuotsus *laia jt*, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika).

51 Antud küsimuses on Euroopa Kohus täpsustanud, et liidu õigusega ei ole vastuolus see, kui siseriiklik ametiasutus tugineb mõistliku aegumistähtaaja möödumisele, välja arvatud juhul, kui liikmesriigi ametiasutuste käitumine koostoimes kehtestatud aegumistähtajaga jätab isiku täielikult ilma võimalusest panna oma õigused maksma liikmesriigi kohtus (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsused *Barth*, punkt 33, ja *laia jt*, punkt 21).

52 Põhikohtuasjades hakkas aegumistähtaeg eelotsusetaotluse esitanud kohtu väitel kulgema 1. jaanuaril 1998 ja lõppes 31. detsembril 2002, samas kui eespool viidatud otsus kohtuasjas *van Calster jt* kuulutati välja alles 21. oktoobril 2003 ehk pärast viieaastase aegumistähtaaja lõppemist. Kuid selle tähtaaja kulgemise alguskuupäeva kindlaksmääramine 1. jaanuariks 1998 ei või võtta huvitatud isikutelt täielikult võimalust tugineda siseriiklikus kohtus liidu õigusest tulenevatele

õigustele, nagu ilmnes Belgia kohtutele kohtuotsuse van Calster jt aluseks olnud kohtuasjades esitatud kaebustest.

53 Eeltoodud kaalutlustest lähtudes tuleb kohtuasjas C-89/10 esitatud teisele küsimusele ja kohtuasjas C-96/10 esitatud kolmandale küsimusele vastata, et sellistel nagu põhikohtuasjas aset leidnud asjaoludel ei mõjuta sedastus, mille Euroopa Kohus tegi poolt pärast eelotsusetaotluse esitamist tehtud otsuses, mille kohaselt asjaomaste siseriiklike õigusnormide tagasiulatuv mõju ei ole kooskõlas liidu õigusega, siseriiklikus õiguskorras riigi vastu esitatavate nõuete aegumistähtaja alguskuupäeva kindlaksmääramist.

Kohtukulud

54 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

- 1. Liidu õigusega ei ole sellistel nagu põhikohtuasjas aset leidnud asjaoludel vastuolus riigi vastu esitatavatele nõuetele ette nähtud viieaastane aegumistähtaeg hagidele, mis puudutavad selliste maksude tagastamist, mis on liikmesriigile „segatüüpi abi- ja maksusüsteemi” alusel liidu õigusnormidega vastuolus tasutud.**
- 2. Liidu õigusega ei ole sellistel nagu põhikohtuasjas aset leidnud asjaoludel vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mille kohaselt kehtestatakse isikule pikem aegumistähtaeg selleks, et nõuda maksete tagastamist vahendajana tegutsenud isikult, kellele ta maksed tasus ja kes need esimese isiku eest riigile tasus, samas kui ta oleks need maksed teinud otse riigile, oleks esimesele isikule kehtestatud aegumistähtaeg olnud lühem, mis kehtestab erandi alusetult makstud summade tagasimaksmist käsitlevatest liidu õigusnormidest, tingimusel et vahendajana tegutsevatel eraõiguslikel isikutel on võimalik tõhusalt nõuda riigilt tagasi tegelikult teiste eraõiguslike isikute eest tasutud summad.**
- 3. Sellistel nagu põhikohtuasjas aset leidnud asjaoludel ei mõjuta sedastus, mille Euroopa Kohus tegi poolt pärast eelotsusetaotluse esitamist tehtud otsuses, mille kohaselt asjaomaste siseriiklike õigusnormide tagasiulatuv mõju ei ole kooskõlas liidu õigusega, siseriiklikus õiguskorras riigi vastu esitatavate nõuete aegumistähtaja alguskuupäeva kindlaksmääramist.**

Allkirjad

* Kohtumenetluse keel: hollandi.